

Nasjonalmonument til OL-byen?

Lillehammer har fått tilbud om, vederlagsfritt, å få den nederste del av det nå nærmest glemte nasjonalmonumentet «Eidsvoll-søylen» til byen under OL. Det 31,5 meter høye monumentet til professor Wilhelm Rasmussen skulle vært reist på Eidsvollsplass foran Stortinget, men ble det aldri fordi billedhoggeren fikk landsvikdom etter krigen på grunn av NS-tilknytning.

Av Ola Matti Mathisen

I 1971 vedtok Stortinget å sette punkum for en sak som faktisk hadde versert helt siden 1836. Saken ble vedlagt protokollen med 72 mot 50 stemmer.

Ordfører Audun Tron betegner tilbudet som interessant og lover at det skal bli vurdert seriøst. Kulturstyret, gruppelederne og hovedutvalgsledere er orientert og reaksjonene er blandede.

— Ingen trekker fram Rasmussens forhold under krigen, og det vil heller ikke jeg gjøre. Nå må vi en gang for alle bli ferdig med okkupasjonens følger. I dette tilfelle gjelder det en av Norges fremste kunstnere, som var anerkjent som sådan både før og etter krigen. Og vi leser da alle Knut Hamsun uten motforestillinger, sier ordføreren til GLT.

Kulturstyreleder Tore Pryser sier seg fullstendig enig. De motforestillinger som er registrert hittil, går først og fremst på at tiden er løpt fra det aktuelle kunstverks form. — Rekken av storvokste høvdinge er endog betegnet som nazi-kunst. Det er jeg uenig i, ettersom denne del av kunstverket var utformet før krigen og ettersom det dreier seg om samme formspråk som man eksempelvis kan finne i tegningene i Snorres kongesagaer, sier Pryser.

En annen innvending går på at monumentets tilknytning til Lillehammer kan virke noe diffus, men også dette tilbakeviser Pryser.

— Kunstverket knytter an til middelalderen og vil dermed falle inn i Lillehammers og OL's birkebeiner-profilering, sier kulturstyrellederen, som kan tenke seg høvdingerekken oppstilt på Birkebeineren Stadion — altså stadion for langrenn og skiskyting. Ikke minst på grunn av størrelsen bør den plasseres i åpent lende og ikke inne i byen, mener Pryser.

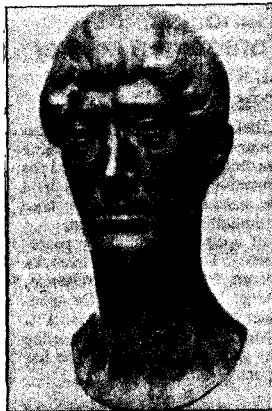
Ordfører Audun Tron ønsker ikke ennå å uttale seg om eventuell plassering.

Tilbudet om monumentet er kommet fra kunstnerens rettssettfølger Anders Stangeland, via rektor Johan Storm Munch ved Lillehammer Videregående Skole. Da kunstneren døde i 1965 i en alder av 86 år, ga han Stangeland fullmakt til «alle anliggender vedrørende Eidsvoll-søylen å representere og ivareta mine rettigheter og interesser».

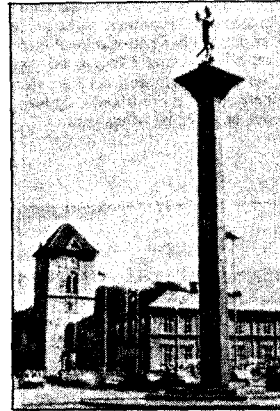
Alle delene av søylen er nå lagret i et skur i Bærum, som er

Professor Wilhelm Rasmussen i sine eldre år.

Olav Aukrust — slik Wilhelm Rasmussen så ham.

Wilhelm Rasmussen har også laget Trondheims mest kjente monument. Olav Trygvasson-monumentet ble avduket i 1921.

oppført spesielt for formålet. Bare den store basis-gruppen — altså høvdingerekken — er fullt ferdig slipt og egnet for montering og utstilling pr. i dag. Syv rotunder av selve søylen, som illustrerer viktige hendelser i landets historie, er også laget. Det øverste del av monumentet, blant annet rikssamleren til hest som skulle stå på toppen, foreligger bare som gipsmodeller.

Stangeland mener at høvdingerekken vil egne seg ypperlig til utstilling, fordi den både i kunstnerisk ide og utførelse er et selvstendig monumental-verk. Det har før vært arbeidet for å få den permanent oppstilt ved Norges Idrettshøgskole, men Stangeland protesterte mot en slik varig am-

putering av monumentet, av åndsverksrettslige hensyn.

Monumentets omtumlede historie er nesten utrolig. Allerede i 1836 ble tanken om et nasjonalmonument over Riksforsamlingen på Eidsvoll lansert i pressen. Først på 1900-tallet ble det avvirket flere konkurranse, og Rasmussen vant i 1925 med søylemonumentet «Fra Hafrsfjord til Eidsvoll», med relieffscener inspirert av den romerske, antikke triumfsøylen. Stortinget vedtok i 1935 at monumentet skulle utføres, men hoggingen stoppet fire år etter av økonomiske grunner.

Dommen i landssvikoppgjøret førte til at planen ble lagt på is til i 1964, men intet skjedde. Først i 1971 oppbevart Stortinget vedta-

I 1969 ble det foretatt en oppstilling av de fullførte deler av monumentet utenfor Kunstnerens Hus i Oslo. Det er høvdingerekken i midten som Lillehammer er tilbudt. På siden står noen av de ferdige rotunder til søylen.